

İMAM ASİM'İN HAYATI, KİRÂATI VE ŞAHSİYETİ

Dr. Ahmet MADAZLI*

I — HAYATI :

Mütevâtir kıraat imamları arasında yer alan İmam Asım'ın adı : Asım İbn Ebî'n-Necûd, künyesi; Ebû Bekr, nisbeleri; el-Esedî, el-Kûfî'dir. Kufelilerin bilğini ve seyyididir. (1).

Asım'ın doğum tarihi belli değildir. Vefatı hicrî 127'dir' (2)

Babasının adı yakinen ma'lûm değildir. «Ebû'n-Necûd» yahud «Behtere» olduğu söylenmekle beraber, «Abdullâh» diyen de olmuştur. Bir rivâyete göre «Behtere» anasının adıdır. (3).

İmâm Asım tabiündandır. (4) Kûfelidir. (5).

(*) Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Görevlisi

1. ed-Dâni, Ebû Amr Osman İbn Said : et-Teysîr fi'l-Kirâati's-Seb', Tashih Otto Pretzl, İstanbul, 1349/1930; s. 6; İbn Hallikân, Ebu'l-Abbâs Şemsüddin Ahmed İbn Muhammed İbn Ebî Bekr : Vefeyâtü'l-A'yan ve Ebnâi'z-Zemân, Mısır, 1367/1948, I. 243; ez-Zehabî, Ebû Abdullâh Muhammed İbn Ahmed İbn Osman : Mizânü'l-İ'tidâl fi Nakdi'r-Ricâl, Mısır, 1382/1936, II. 357; ez-Zehabî, Ebû Abdullah : Mârifetü'l-Kurrâ'ile-Kibâr ala't-Tabakâti ve'l-Âsâr, Mısır, 1387/1967, I. 73; İbnü'l-Cezerî, Muhammed İbn Muhammed: Gâyetü'n-Nihâye fi Tabâkti'l-Kurrâ', G. Berğstroesser neşri, Mısır, 1351/1952, I. 346; İbnü'l-Hacer el-Âskalânî, Şihabüddin Ahmed İbn Ali: Tehzîbü't-Tehzîb, Haydarabad, 1352, V. 38; İbnü'l-İmâd, Ebû Felâh Abdî'l-Hayy el-Hanbelî: Şecerâtü'z-Zehab fi Ahbari men Zehab, Beyrut, trs. I. 175; ez-Zirikli, Hayrüddin: el-A'lâm Kamûsi Terâcim, Beyrut, 1389/1969, IV. 12.
2. Gâyetü'n-Nihâye, I. 348.
3. Gâyetü'n-Nihâye, I. 346-347; Tehzîbü't-Tehzîb, V. 38; Taşköprü Zâde, Ahmed: Mevzûâtü'l-Ulûm, İstanbul, 1313/1895, I. 480.
4. et-Teysir fi'l-Kirâati's-Sab', s. 6; El-Uzri Ebu'l-Kâsım Ali b. Osman b. Muhammed b. Ahmed b. el-Hasen el-Kâsîh: Sirâcü'l-Karî el-Mübtedî ve Tezkaru'l-Mukrî el-Müntehî, Mısır, 1352/1934 s. 14; Ma'rifetü'l-Kurrâ'il-Kibâr, I. 73; Muhammed Sâlih Muhaysin: el-Mâhezzeb fi'l-Kirâati'l-Aşer, Mısır, 1389/1969, I. 7; el-A'lâm, IV. 12.
5. el-A'lâm, IV. 12.

Buğday satardı. (6) Ancak bu işi kirâat ilmine başlamadan önce yaptığı söylenmektedir. (7)

Yedi mütevâtir kirâat imâmlarından İbn Âmir (Ö. 118/736) ve Ebû Amr (Ö. 154 veyâ 155/771 veya 772)in arap asıllı olduğu düşünülürse, İmâm Âsım'ın arap asıllı olmadığı, «mevâlî»'den olduğu anlaşılır. (8).

II — KIRAATI :

İmâm Âsım bülüg çağına erince kirâat ilmine başlamıştır. (9).

Mütevâtir kirâat imamlarından biri (sıraya göre beşinci) si-
sidir. (10).

Kâri (11) ve mukridir. (12) Kirâatler sahasında sika (13) ve huccettir. (14).

O, asrın en büyük kültür merkezlerinden biri olan «KÛFE» de şeyhu'l-Kurrâ' idi. (15) Meşhur üstâza Ebû Abdurrahmân es-Sülemî (Ö. 73/692)'nin vefâtından sonra onun mevkiine geçmiş ve ikrâ (Kur'ân okutma işi) kendisine intikâl etmiştir. (16).

Bir süre de Basra'da Kur'ân okutmuştur. (17).

6. Gâyetü'n-Nihâye, I. 346; Ebû Zur'a, Abdurrahmân b. Muhammed b. Zencelle: Huccetü'l-Kirâat, Beyrut, 1399/1979, s. 57.
7. el-Enderabiy, Ahmed b. Ebî Ömer; Kirâat-ı Kurrâ'il-Ma'rûfin bi rivâyeti'r-Ruvâyetü'l-Meşhurin, Beyrut, 1405/1985, s. 96.
8. Subhi Saliḥ : Mebahisün fi Ulûmi'l-Kur'ân, Beyrut, 1979, s. 249.
9. Ma'rifetü'l-Kurrâ', I. 75.
10. Ebû Şâme, Abdurrahmân b. İsmâil b. İbrahim : İbrâzü'l-Meanî min Hîrzi'l-Emânî, Mısır, 1402/1981, s. 30; Vefeyâtü'l-A'yân, I. 243; Ma'rifetü'l-Kurrâ', I.73; Mizânü'l-İ'tidâl, II. 357; Şeceratü'z-Zeheb, I. 175; el-A'lâm, IV. 12.
11. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 73; ez-Zürkânî, Muhammed Abdülazîm, Menahilül-İrfân Mısır, trs. I. 451; el-A'lâm, IV. 12.
12. Tehzibü't-Tehzib, V. 38; Mevzuâtü'l-Ulûm, I. 480.
13. Mizânü'l-İ'tidâl, II. 358; el-A'lâm, IV. 12.
14. Şeceratü'z-Zeheb, I. 173.
15. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 74; Gâyetü'n-Nihâye, I. 347; Mevzuâtü'l-Ulûm, I. 480; el-Mühezzeb fi'l-Kirâati'l-Aşr, I. 7.
16. İbrâzü'l-Meanî, s. 7; Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 73; Gâyetü'n-Nihâye, I. 347; en-Nesr fi'l-Kirâti'l-Aşr, I. 155; Mevzuâtü'l-Ulûm, I. 480.
17. Tehzibü't-Tehzib, V. 39.

ASIMIN ÜSTAZLARI :

1— Ebû Abdurrahmân es-Sülemî (ö. 73/692) :

Ebû Abdurrahmân es-Sülemî Peygamberimizin sağlığında dünyâyâ gelmiştir. Babası peygamberimizle sohbet etmiştir. Kırâatı arz yolu ile Hz. Osman (ö. 36/656), Hz. Ali (ö. 40/660), Abdullâh İbn Mes'ud (ö. 32/652), Zeyd İbn Sabit (ö. 48/665) ve Ubeyy İbn Ka'ab gibi büyük ünlü sahabelerden öğrenmiş, Kûfe'de kırk sene mescid-i A'zam'da Kur'ân okutmuştur. Aynı zamanda peygamberimizin sevgili torunları Hz. Hasen (ö. 50/670) ve Hz. Hüseyin (ö. 61/680)'in kırâat hocasıdır. Silsile bakımından kırâat ilminde ikinci tabakada yer alır. Kûfe şehrinin mukri'idir. Tabiûnun ileri gelenlerindedir. (18).

İmâm Âsım kırâatleri arz yolu ile Ebû Abdurrahmân es-Sülemîden öğrenmiş (19) ve rivâyet etmiştir. (20).

Âsım şöyle demiştir: «Bana hiç bir kimse Kur'ân okutmadı, ancak Ebû Abdurrahmân es-Sülemî okuttu. Ebû Abdurrahmân es-Sülemî'nin yanından ayrılınca dersimi Zirr İbn Hubeys (ö. 82/701)'e arz ederdim. (21) Bu ifâdeden es-Sülemî'nin Âsım'ın birinci derecede üstâzı olduğu anlaşılmaktadır.

İmâm Âsım üstâzı Ebû Abdurrahmân es-Sülemî'den öğrenmiş olduğu kırâatte ona muhâlefet etmediği gibi, es-Sülemî'de Hz. Ali'den öğrenmiş olduğu kırâatte de ona muhalefet etmemiştir. (22).

2— ZİRR İBN HUBEYS (ö. 82/701) :

İmâm Âsım Kur'ânı arz yolu ile Zirr İbn Hubeys'den okuyup (23) öğrenmiş (24) ve rivâyet etmiştir. (25).

İmâm Âsım'ın ikinci râvisi Hafs İbn Süleymân (ö. 180/796)'ın ifadesine göre Âsım şöyle demiştir: «sana okuttuğum kırâat, Ebû

18. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 45-46.

19. İbn Mücâhid: Kitâbü's-Seb'a fi'l-Kırâat, Mısır, 1972, s. 70; İbrâzü'l-Meanî, s. 7; Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 45, 75; Gâyetü'n-Nihâye, I. 347, 413; en-Neşr fi'l-Kırâati'l-Aşr, I. 155; Mevzûâtü'l-Ulûm, I. 463; Huccetü'l-Kırâat, s. 57.

20. Tehzîbü't-Tehzîb, V. 38.

21. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 75; Gâyetü'n-Nihâye, I. 348.

22. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 75.

23. Kitâbü's-Seb'a, s. 70; Ma'rifetü'l-Kurra, I. 73.

24. Gâyetü'n-Nihâye, I. 347; en-Neşr fi'l-Kırâati'l-Aşr, 1155; Mevzûâtü'l-Ulûm, I. 463; Huccetü'l-Kırâat, s. 57.

25. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 73; Tehzîbü't-Tehzîb, V. 38.

Abdurrahmân es-Sülemî'den ahzettiğim kırâat olup, O da Hz. Ali'den ahzetmiştir. Ebu Bekr İbn Ayyâş (ö. 193/809)'a (Asım'ın ikinci ravisi) okuttuğum ise; Zirr İbn Hubeys'e arz edip O da Abdullâh İbn Mes'ud'dan rivâyet ettiğidir» (26).

3— SA'D İBN İYÂS EBÜ AMR EŞ-ŞEYBÂNÎ (ö. 96/714)

Keza İmâm Âsım kırâatı arz yolu ile Sa'd İbn İyâs Ebu Abdurrahmân eş-Şeybanî el-Kûfî'den öğrenmiş ve rivâyet etmiştir. (27).

İMAM ASIM'IN KIRAAT SİLSİLESİ :

Yukarıda da ifade edildiği gibi İmâm Asım, Ebu Abdurrahman es-Sülemî'den Zirr İbn Hubeys'den ve Sa'd İbn İyâs eş-Şeybanî'den okumuştur. Zikredilen bu üç kişi de ünlü sahabe Abdullah İbn Mes'ud'dan okumuş ve rivâyet etmişlerdir.

Ayrıca Ebu Abdurrahman es-Sülemî ve Zirr İbn Hubeys, Hz. Osman ve Hz. Ali'den okumuşlardır.

Ayrıca Ebû Abdurrahman es-Sülemî, Ubeyy İbn Ka'ab (ö. 19/640) dan ve Zeyd İbn Sabit'ten okumuştur.

Abdullah İbn Mes'ûd, Hz. Osman, Hz. Ali, Ubeyy İbn Ka'ab ve Zeyd İbn Sâbit Rasulullâh (s.a.v.)'den okumuşlardır. (28).

Rasûlulah (s.a.v.) Kur'an-ı (kırâat) Cebrail (A)'dan, Cebrail (A) de Allah (cc.)'de nalmıştır. (29).

İMAM ÂSİM'İN KİRÂAT RİVÂYET ETTİĞİ ZEVÂT :

— Ebu Vâil (ö. 82/701) (30).

2— Ebû Rezin Mes'ud b. Mâlik b. Abdullah el-Kûfî (ö. 85/705) (31).

3— Ebû Sâlih es-Semmân (ö. 101/719) (32).

26. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 76; Gâyetü'n-Nihâye I. 348; Mevzûâtü'l-Ulûm, I. 481; Huccetü'l-Kirâât, s. 58.

27. en-Neşr fi'l-Kirââti'l-Aşr, I. 155; Huccetü'l-Kirâât, s. 57.

28. İbrâzî'l-Meânî, s. 7; en-Neşr fi'l-Kirââti'l-Aşr, I. 155.

29. Ma'rifetü'l-Kurrâ', I. 77.

30. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 73; Tehzibü't-Tehzib, V. 38.

31. Gâyetü'n-Nihâye, II. 296; Tehzibü't-Tehzib, V. 38.

32. Tehzibü't-Tehzib, III, 219, V. 38.

- 4— Mus'ab b. Sa'd (ö. 103/721) (33)
- 5— Yahyâ İbn el-Vessâb el-Esedî (ö. 103/721) (34)
- 6— el-Müseyyeb b. Râfi' (ö. 105/723) (35).
- 7— Ma'den b. Hâlid (ö. 118/736) (36).
- 8— Sevâü'l-Huzâi (?) (37).

İMAM ASİM'İN ÖĞRENCİLERİ :

A— İmâm Âsım'dan «hurûf» (kırâat vecihleri) rivâyet edenler :

- 1— el-Muğire İbn Muksim ebû Hâşim ed-Dabiyy el-Kûfi (ö. 133/750) (38).
- 2— Mütevâtir kırâat imâmılarından ünlü nahivci Ebû Amr İbn Ala'el-Basrî Zebbân İbn Ammâr (ö. 154/770-771) (39).
- 3— Muhammed b. Abdullah el-Azremî (ö.b 155/771) (40).
- 4— Mütevâtir Kırâat imâmâlarından Hamza İbn Habîb ez-Zeyyâd (ö. 156/773) (41).
- 5— Şeybân İbn Abdurahmân Ebû Muâviye et-Temimî el-Kûfi (ö. 164/780) (42).
- 6— Meşhûr nahivci ve aruzcu imâm Halil İbn Ahmed (ö. 170/786) (43).
- 7— Nahivci Ebû Amr Nuaym İbn Meysere el-Kûfi (ö. 174/790) (44).
- 8— Hammâd b. Zeyd el-Basrî el-Ezdi (ö. 179/795) (45).
- 9— Harûn b. Mûsâ (ö. 199/814) (46)

33. Ma'rifetü'l-Kurrâ', I, 73; Tehzibü't-Tehzib, V, 38.
34. Ma'rifetü'l-Kurrâ', I, 51; Gâyetü'n-Nihâye, II, 380.
35. Tehzibüt-Tehzib, V, 38.
36. Ayni eser, V, 38.
37. Ayni eser, V, 38.
38. Kitâbü's-Seb'a, s. 97; Gâyetü'n-Nihâye, I, 348, II, 306.
39. Ma'rifetü'l-Kurrâ', I, 73; Gâyetü'n-Nihâye, I, 289, 348; Huccetü'l-Kırâat s. 57 - 58.
40. Gâyetü'n-Nihâye, I, 348.
41. Marifetü'l-Kurrâ', I, 73; Gâyetü'n-Nihâye, I, 348; es-Suyûtî, Celâlüddin Abdurrahmân: el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân, Mısır, 1387/1967; Huccetü'l-Kırâat, s. 58.
42. Ma'rifetü'l-Kurrâ', I, 73; Gâyetü'n-Nihâye, I, 329, 347.
43. Ma'rifetü'l-Kurrâ', I, 73; Gâyetü'n-Nihâye, I, 275, 348; Huccetü'l-Kırâat, s.58.
44. Ma'rifetü'l-Kurrâ', I, 73; Gâyetü'n-Nihâye, 1348, II, 342; Tehzibü't- Tehzib X, 466.
45. Ma'rifetü'l-Kurrâ', I, 73; Gâyetü'n-Nihâye, I, 258, 348.
46. Gâyetü'n-Nihâye, I, 348; Tehzibü't-Tehzib, XI, 14.
47. Kitâbüs'-Seb'a, s. 97; Gâyetü'n-Nihâye, I, 257, 347.

10— el-Hakim b. Züheyr ebû Muhammed el-Gazârî el-Kufî (ö.?) (47).

11— Muhammed b. Ruzeyk el-Kufî (ö.?) (48).

13— el-Hâris b. Nebhân (ö.?) (50).

B— KIRAAT RİVÂYET EDENLER :

1— Ata b. Ebî Rebâh (ö. 114/732) (51).

2— Amr b. Hâlid (ö. 120/737) (52).

3— Mensur b. el-Mu'temir Ebû İtâb es-Sülemi el-Kûfî (ö. 133/750) (53).

4— Nahivci Ebân b. Tağleb el-Kûfî (ö. 141/758) (54).

5— el-A'meş Süleymân b. Mihrân (ö. 148/765) (55).

6— Henefî mezhebinin kurucusu meşhûr imâm Numan b. Sâbit Ebû Hanîfe el-Kûfî (ö. 150/767) İmâm Âsım'dan arz yclu Kur'an öğrenmiş ve rivâyet etmiştir. (56).

7— Muhammed Ubeydullâh b. Meysere Ebû Abdurrahmân el-azremî el-Kûfî (ö. 155/771) (57).

8— Mihrânü'l-Adiyy Said b. Arûbe (ö. 156/772) (58).

9— Ebân b. Yezîd el-Attâr (ö. 160/776) (59).

10— Süfyân-ı Sevrî (ö. 161/777) (60).

11— Ebû's-Salt Zâide b. Kudâme (ö. 161/777) (61).

12— Ebû Hammâd el-Müfaddal b. Sadaka el-Kûfî (ö. 161/777) (62).

13— Şeyban b. Abdurrahman Ebû Muaviye et-Temimî el-Kûfî (ö. 164/780) (63).

14— el-Hasen b. Sâlih (ö. 167/783) (64).

48. Gâyetü'n-Nihâye, I. 348, II. 140.

49. Ayni eser, I. 335.

50. Ayni eser, I. 348.

51. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 73; Tehzîbü't-Tehzîb, V. 38.

52. Gâyetü'n-Nihâye, I. 348, 600.

53. Tehzîbü't-Tehzîb, V. 38; el-İtkân fi Ulûmi'l-Kur'an, 1.205.

54. Gâyetü'n-Nihâye, I. 4, 347; Huccetü'l-Kirâat, s. 57.

55. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 73, 78; Gâyetü'n-Nihâye, I. 347; Tehzîbü't-Tehzîb, V. 38.

56. Gâyetü'n-Nihâye, II. 342; Tehzîbü't-Tehzîb, X. 449; Huccetü'l-Kirâat, s. 236.

57. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 73; Gâyetü'n-Nihâye, I. 348.

58. Tehzîbü't-Tehzîb, IV. 63, V. 38.

59. Gâyetü'n-Nihâye, I. 4, 347.

60. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 73; Gâyetü'n-Nihâye, I. 308; Tehzîbü't-Tehzîb, V. 38.

61. Gâyetü'n-Nihâye, I. 288; Tehzîbü't-Tehzîb, V. 38.

62. Gâyetü'n-Nihâye, II. 306.

63. Gâyetü'n-Nihâye, I. 329, 347.

64. Ayni eser, I. 347.

15— Hammâd b. Seleme (ö. 167/783). Arz yolu ile İmam Asım dan kırâat rivayet etmiştir. (65).

16— el-Mufaddal b. Muhammed (ö. 168/784) (66).

17— Ebü'l-Münzir Selâm b. Süleymân el-Müzenî (ö. 171/787). İmam Asım'dan arz yolu ile Kur'ân öğrenmiş ve rivâyet etmiştir. (67).

18— Ebû Avâne (ö. 176/792) (68).

19— Kazî Şüreyh b. Abdullah'en-Nehaî (ö. 176/792) (69).

20— Hafs b. Süleymân el-Esedî el-Kûfî ,ö. 180/796) :

Bu zât kırâatı Asım'dan arz ve telkin yolu ile almıştır. Asımın ikinci râvisidir ve üvey oğludur. İsmi Hafs'dır. Fakat «Hafis» olarak bilinir. Bir müddet Bağdat ve Mekke'de ikâmet etmiş ve kırâat okutmakla meşğul olmuştur. İmâm ed-Dânî (ö. 444/1052): «Asım kırâatını ahz edip tilâvet tarîkı ile müslümanlara yayan Hafs'dır.» demektedir. (70) Bu ifâdeden Hafs'ın, Asım Kırâatını yayan kuvvetli bir râvi olduğunu anlamış bulunuyoruz. Zâten bir çok cerh ve ta'dilciler Asım'dan olan kırâat rivâyetlerini sahih görmüşlerdir. (71) Müttekaddimûn Hafs'ın, Asım'ın birinci râvisi Ebû Bekr b. Ayyâş (ö. 193/809)'dan daha iyi hâfız olduğunu ve kırâatleri daha iyi zabtettiğini söylemişlerdir. (72).

Hafs, İmam Asım'a def'alarca okumuştur. (73) Asım'dan öğrenmiş olduğu kırâat Hz. Ali'ye dayanır. (74). Nitekim Hafs üstazı Asım'a öğrencin Ebû Bekr b. Ayyâş bana kırâatte muhalefet ediyor deyince, Asım şöyle cevâb vermiştir: «Sana okuttuğum kırâat bana üstazım Ebû Abdurrahmân es-Sülemi'nin okuttuğu kırâattir. O da Hz. Ali'den öğrenmiştir. Ebû Bekr b. Ayyâş'a okuttuğum kırâat ise, Zirr b. Hubeys'in bana okuttuğu kırâattir. O da, Abdullah b. Mes'ûd'dan öğrenmiştir.» (75) Bu hususu izâh

65. Kitabü's-Seb'a, s. 97; Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 73; Gâyetü'n-Nihâye, I. 258, 347.

66. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 73; Gâyetü'n-Nihâye, I. 348.

67. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 109; Gâyetü'n-Nihâye, I. 309, 347; Tehzîb-üt-Tehzîb, IV. 284.

69. Tehzîbü't-Tehzîb, V. 38.

70. Gâyetü'n-Nihâye, I. 254; Mevzûâtü'l-Ulûm, I. 482.

71. Bkz. İbrâzü'l-Meânî, s. 31; Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 117; Gâyetü'n-Nihâye, I. 254; Mevzûâtü'l-Ulûm, I. 482; Huccetü'l-Kırâat, s. 59.

72. İbrâzü'l-Meânî, s. 31; Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 117; Gâyetü'n-Nihâye, I. 254.

73. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 117; Gâyetü'n-Nihâye, I. 254; Tehzîbü't-Tehzîb, II. 400.

74. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 117; Gâyetü'n-Nihâye, I. 254; Mevzuatü'l-Ulûm, I. 482.

75. Gâyetü'n-Nihâye, I. 254.

maksadı ile kırâatleri ilk toplayan İbn Mücâhid şöyle diyor: «Meşhûr rivâyete göre; Hafs ile Ebû Bekr b. Ayyaş arasında, 520 kırâat farkı bulunmaktadır.» (76).

İmâm Âsım Peygâmbërimizden gelen rivâyete göre Rûm Sûresinin 54. âyetindeki «DA'fin» kelimesini; «Da'fin» ve «du'fin» şeklinde okumuştur. Hafs ancak üstâzı Âsım'a bu âyetteki «da'fin» kelimesini «du'fin» okumak sûretiyle muhalefet etmiş ve bu rivâyeti ihtiyâr etmiştir. (77).

Hafs, Âsım kırâatini vâsitasız olarak rivâyet etmiştir. (78).

21— Hammâd b. Şuayb (101-190/719-805) (79). Bu zat da imâm Âsım'dan kırâat rivâyet edenlerden sayılmaktadır. (80).

22— Ube Bekr Şu'be İbn Ayyaş el-Kufî (ö. 193/809) :

Kur'anı Âsım'a üç def'a arz etmiştir. (81) İmâm Âsım'ın birinci râvisi olan Ebu Bekr Şu'be, Kur'an'ı vâsitasız olarak rivâyet etmiştir. (82)

23— Süfyân İbn Üyeyne (ö. 198/813): (83).

24— Hârûn İbn Mûsâ el-Basrî el-Ezdî (ö.199/814) (84).

25— Nuaym İbn Yahyâ İbn Said Ebû Ubeyd es-Saidî'l-Kufî (ö.?) Meşhûr bir mukrîdir. (85).

26— Hammâd İbn Amr el-Esedî (?) (86).

27— Süleyman et-Temimî (et-Teymî) (ö.?) (87).

28— Dahhâk İbn Meymûn (ö.?) (88).

29— Asame İbn Urve Ebû Nucey el-Fakimî el-Basrî (ö.?) (89).

30— İsmâil İbn Mücâhid İbn Saïd (ö.?) (90).

76. Gayetü'n-Nihâye, I. 254.

77. Kitâbü's-Seb'a, s. 96; Gâyetü'n-Nihâye, I. 254; en-Neşr fi'l-Kırâât'l-Aşr, II. 345.

78. Menâhilü'l-İrfân, I. 451.

79. Kitâbü's-Seb'a, s. 73; Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 73.

80. Gâyetü'n-Nihâye, I. 258-259.

81. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I, 110-111; Gâyetü'n-Nihâye, 1326; Tehzibü't-Tehzib, V, 38.

82. Tehzibü't-Tehzib, XII. 34; Menâhilü'l-İrfân. I. 451.

83. Ma'rifetü'l-Kurrâ, 173; Tehzibü't-Tehzib, V. 38.

84. Gâyetü'n-Nihâye, II. 348.

85. Ayni Eser, I. 348; II. 343.

86. Ayni eser, I. 347.

87. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 73; Tehzibü't-Tehzib, IV. 213.

88. Kitâbü's-Seb'a, s. 97; Gâyetü'n-Nihâye, I. 338.

89. Gâyetü'n-Nihâye, I. 512.

90. Gâyetü'n-Nihâye, I. 167; Tehzibü't-Tehzib, I. 327.

- 31— Cüviyye İbn Âtik İbn Âyis Ünâs el-Kûfi (ö.?) (91)
32— Ebu Hayseme (ö.?) (92).
33— Ebû Salih es-Semmân (ö.?) (93).

İMÂM ÂSİM'DAN ARZ YOLU İLE DERS ALANLAR :

- 1— Hammâd İbn Ebî Zeyyâd el-Kûfi (ö. 176/792) : Kırâatı arz yolu ile İmâm Âsım'dan öğrenmiş, Âsım vefât edince, birinci râvisi Ebû Bekr. b. Ayyâş'dan okumuştur. (94).
2— Hammâd İbn Amr el-Esedî el-Kûfi (ö.?) Bu zatın İmâm Âsım'dan nakledilen bir nushası da vardır. (95).

İMAM ÂSİM'A KİRÂAT ARZ EDENLER :

- 1— İsâ İbn Ömer Ebû Amr el-Hemedânî el-Kûfi (ö.156/772) : A'ma ve meşhur olan bu kari, Hz. Hamza (ö.156/773)'dan sonra Kufe'nin mukrii olmuştur. (96).
2— Sehl İbn Şuayb (ö.?) (97).
Kadî İbrâhim İbn Havâstî Ebu Şeybe (ö.?) de İmâm Âsım'dan okumuştur. (98).

İmâm Âsım'dan okuyanlar ve kırâat rivâyet edenler daha sayılmayacak kadar çoktur. (99).

ASIM KİRÂATI HAKKINDA GÖRÜŞLER :

Asım Kırâatı mütevâtir kırâatlerden biri olup diğerleri ile aynı değerdedir. Tâbiûndan ileri gelen ehl-i ilim bu fikri savunmuşlardır. Meselâ İmâm Ahmed İbn Hanbel (ö.241/855)'in oğlu Abdullâh İbn Ahmed İbn Hanbel (213-290/828-902) şöyle demektedir: «Babama Âsım'ı sordum. Bana sâlih; hayırlı ve sika bir racül olduğunu söyledi. Yine kendisine hangi kırâatın daha muhabbetli olduğunu sordum. Bana Medine ehlinin kırâatı (Nâfi kırâatı) dedi. Eğer bu kırâat olmasaydı Âsım kırâatının kendisine muhabbetli olacağını söyledi. (100)

91. Gâyetü'n-Nihâye, I. 199.

92. Tehzibü't-Tehzib, V. 38.

93. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 73.

94. Gâyetü'n-Nihâye, I. 258.

95. Aynı eser I. 259.

96. Aynı eser, I. 612.

97. Aynı eser, I. 319.

98. Aynı eser, I. 14.

99. Aynı eser, I. 348.

100. İbrâzü'l-Meânî, s. 7; Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 74; Gâyetü'n-Nihâye, I. 348; Mevzûâtü'l-Ulûm, I. 481.

Başka bir rivâyette de: «Kûfe ehli onun kırâatını benimsedikleri için, ben de benimsiyorum.» (101) demiştir.

KİRÂAT YÖNÜ :

Biz burada Âsım kırâatının özelliklerinden bahsetmiyeceğiz. (102) Ancak kendisi ile ilgili bazı şeylerden söz edeceğiz.

İmâm Âsım tecvîd sahâsında otorite idi (103) Kur'ânı en güzel bir şekilde okurdu. (104) Sesi de çok güzeldi. (105) Şimrubni Atıyye şöyle demiştir: «Aramızda iki kişi vardır. Biri Zeyd İbn Sâbit'in kırâatını en güzel bir şekilde okuyan Âsım. Diğeri de Abdülâh b. Mes'ûd'un kırâatını en güzel bir şekilde tilâvet eden A'meşdir.» (106) Ebû İshâk es-Sebîî (ö.132/719) de: «Âsım'dan daha iyi Kur'ân okuyan görmedim.» (107) demiştir. Âsım'ın birinci râvisi aynı konuya temâs etmiş ve «işte bundan dolayı O'ndan okudum.» (108) demiştir. el-İclî (141-211/758-826) de Âsım hakkında: «O, kırâat sâhibi, sika ve reisü'l-Kurrâ idi» (109) diyor.

Kûfeli kâdı Şerîk (ö. 177/793) de «Âsım hemzeleri vurgu ile okur, medd eder ve düzgün okurdu. (110) demektedir.

Hafs'ın bir rivâyetine, göre Asım kendisine Kur'an arz olununca elini çıkarır ve (âyetleri) sayardı.» (111).

Hammâd İbn Seleme (ö. 167/783)'in rivâyetine göre, Âsım, namazda da âyetleri sayardı. (112).

Ebû Bekr İbn Ayyâş'ın rivâyetine göre Âsım, üstazı es-Sülemî

101. İbrâzü'l-Meânî, s. 7; Tahzibüt-Tehzib, V. 39.
102. Âsım'ın Kırâat özellikleri için bkz. Madazlı, Ahmed; Tecvîd İlmî ve Kur'an kırâatı ile ilgili M'es'eleler, Ank. 1985, s. 119-126.
103. Gâyetün-Nihâye, I. 347; en-Neşr, I. 155; Huccetü't-Kırâât, s. 57.
104. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 73; Gâyetü'n-Nihâye, I. 347.
105. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 76; Gâyetü'n-Nihâye, I. 347.
106. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 74.
107. Kitâbü's-Seb'a, s. 76; Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 74; Gâyetü'n-Nihâye, I. 347; en-Neşr, I. 155; Tehzibü't-Tehzib V. 39; Huccetü'l-Kırâât, s. 57.
108. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 114.
109. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 74; Tehzibü't-Tehzib, V. 39.
110. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 74.
111. Gâyetü'n-Nihâye, I. 347.
112. Aynı eser, I. 347.

gibi öğrencilerine Kur'an okuturken işlerinden geri kalmamaları için önce iş sahiblerine (çarşı halkına-esnafa) okuturdu. (113).

Ders hususunda çok titiz davranır derse gelmeyen öğrencilerin evlerine kadar gider, derslerini dinlerdi. Nitekim bu hususta el-Mufaddal b. Muhammed b. Ya'lâ b. Âmir (ö. 168/794) şöyle demiştir:» Üstazım Âsım'a gider Kur'an okurdum. Gidemediğim zaman o evime kadar gelirdi.» (114) A'ma bir üstazın a'ma olan öğrencisinin evine kadar gitmesi. Âsım'ın vazife şinâs bir üstâz olduğunu açıkca göstermektedir.

İmâm Âsım Kûfeli olduğu için kûfiyyun mezhebine göre Sûre başlarında bulunan «elif lâm mîm, «Ha mim» kâf hâ ya ayn sad», «Tâhâ» gibi hurûf-i mukattalarî âyet saymazdı. (115).

İmâm Âsım kuvvetli bir zekâyâ sahibti. Tilâvete oldukça düşküdü. Tilâvet onun her zaman ma'navî bir gıdası idi. Nitekim Âsım'ın râvisi Ebû Bekr Şu'be b. Ayyâş'a o «iki sene hasta yattım, Hastalıktan ifâkatimde Kur'an'ı hatmettim. Bir harf dahî hatâ etmedim.» demiştir. (116).

Hatta ölüm ânında bile o, kur'an tilâveti ile meşgûl olmuştur. Nitekim Ebû Bekr b. Ayyâş çok anlamlı ve enterasan olan bu durumu şöyle ifâde etmiştir: «Âsım vefât ederken yanında bulurdum. Kur'an tilâveti ile meşguldü. Kulak verdim dinledim. Sanki mihrabta imiş gibi «sümme ruddû ilallâhi mevlahümü'l-hakk (En'am 62) insanlar öldükten sonra hakk olan Mevlâları Allah'a döndürürler - âyetini tekrarlamakta idi. Kemâl-i tahkik ve tedebbür ile tilâvetin kendisi için bir seciyye (bir hissa olduğunu anladım.» (117).

Diğer bir rivâyetinde de «chemzeleri vurgu ile okuyordu. Hâl-i ihtizârda bile harflerde hatâ yapmıyordu. Bu durumda bile kırâatın kendisi için bir seciyye (huy-meleke) olduğunu anladım. Diğer bir rivâyetinde ise, Huzeyl lehçesine göre «sümme riddû» şeklinde okuyordu.» (118) demiştir.

113. Gâyetü'n-Nihâye, I. 347.

114. Aynı eser. II. 307.

115. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 70; Gâyetü'n-Nihâye, I. 348; Huccetü'l-Kırâât, s. 58.

116. Kitâbü's-Sab'a, s. 71; Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 74; Gâyetü'n-Nihâye, I. 347.

117. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 77; Gâyetü'n-Nihâye, I.348; en-Neşr, I. 155; Tehzîbü't-Tehzîb, V. 39.

118. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 77; Gâyetü'n-Nihâye, I. 348.

III— ŞAHSİYETİ

NAHİV SAHASINDAKİ KUDRETİ :

İmâm Âsım zamanın öncüsü idi. Fesâhatle meşhûr, itkânla ma'ruftu. (119).

Arap dili ve edebiyâtına çok önem verir, arapçayı bilmeyen hiç bir şeyi bilemez. «120) derdi. Gerçekten O, fesahatle itkâm ve takriri nefsinde cem' etmişti. (121) Mükemmel bir nahiv bilgini idi. Çok meşhûr (ilgi çekici) söz söyledi. (122) Fesâhet ve belagât sâhibiydi. (123).

Hasan İbn Sâlih (100-169/718-785) İmâm Âsım'dan daha fa-sih ve belîğ konuşan kimse görmediğini ve konuştuğu zaman ken-disinde kibir var zannedildiğini söylerdi.» (124).

İBÂDETE DÜŞKÜNLÜĞÜ :

Kırâat ve na'hiv ilmindeki kemâl ve üstünlüğü bu kadar mümtâz olan İmâm Âsım, ibâdet ve tâatta da âli dereceye sâhib bulunuyordu. (125) Âsım'ın râvilerinden Ebû Bekr İbn Ayyâş bu husûsu şöyle açıklıyor «Üstâzım namaz kılariken kıyâmda sanki direk gibi sallantısız dururdu. Cumâ' günleri mescidde ikindi na-mâzına kadar kalır, çıkmaz ve ibâdetle meşğul olurdu. Devâm-lı namaz kılan, hayırlı, âbid bir zattı. İhtiyaç duyduğu zaman da namaz kılardı. Bir mescid gördüğü zaman «bize namâz kıldırın Nasıl olsa ihtiyâcımız görülür, tükenmez de» derdi. Sonra câmiye girer ve namâz kılardı.» (126) Son derece sünnete de riâyet eder-di. (127).

Ehli sünnet itikâdına son derece bağlı ve saygılı idi. Hilafet mes'elesinde Hz. Peygamberden sonra, bu ümmetin en hayırlı ki-şilerinin Hz. Ebû Bekr (ö. 13/634), sonra Hz. Ömer (ö.23/643),

119. Kitâbü's-Seb'a, s. 70.

120. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 75.

121. Gâyetü'n-Nihâye, I. 347; en-Neşr, I. 155; Huccetü'l-Kurrâât, s. 57; Menâ-hilü'l-İrfân, I. 451.

122. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 75.

123. Aynı eser, I. 76.

124. Kitâbü's-Seb'a, s. 71; Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 74; Gâyetü'n-Nihâye, I. 347.

125. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 76.

126. Aynı eser, I. 76.

127. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 74; Tehzibü't, Tehzib, V. 39.

sonra Hz. Osmân (ö. 35/655) ve sonra da Hz. Ali (ö. 40/660) olduğunu kabul eder ve çekinmeden söylerdi. (128).

İlim, ahlâk ve fazîlet bakımından yüce mertebeyi ihrâz etmiş bulunan Asım, öğrencileri, taraf ve etrafı tarafından çok sevilir, sayılırdı, Her zaman hürmet görür ve hattâ kendisinden büyük olan ve hocalığını yapmış bulunan Ebû Vâil (ö. 82/701) bile her sefer dönüşünde Âsım'ın elinin içini öperdi. (129).

İmâm Âsım çok edebli ve sabırlıydı. (130) Ebû Bekr Ayyâş diyor ki «A'meş (ö. 147/764) ve Ebû Husayn Osman b. Asım el-Kufi el-Esedî (ö. 127/744) gibi, Âsım da a'ma idi. Bir gün bir kimse gelip elinden tutup götürürken çok şiddetli bir şekilde düştü. Üstâz kendisini düşünen kimseye bir şey söylemedi ve onu hoş karşıladı. (130).

Hâdis Rivâyeti :

Kırâat sahasındaki İmâmlığı ve otoritesi kadar olmamakla beraber Âsım, hadis ilim ve rivâyeti ile de meşgûl olmuştur. (131) Bir çok cerh ve ta'dilciler onu sikâ görmemekle berâber (132), Ahmed İbn Hanbel (ö. 241/855), Ebu Zür'a (ö. 264/878) ve bir topluluk onu sika görmüşler (133), Ebu Hâtim onu sıdk ile tavsîf etmiş ve hadislerinin meşhûr hadis mecmûalarında yer aldığını söylemiştir. (134).

Ebû Şâme (ö. 660/1261) O'nun hadis imâmlarından biri olduğunu kaydetmiştir. (135).

Âsım, Ebû Remse b. Yesrib et-Temîmî ve Hâris b. Hassân el-Bekriden hadis rivâyet etmiştir. (136) Ebû Ramse Rifâe'den rivâyet etmiş olduğu hadis Ahmed İbn Hanbel'in Müsned'inde, Hâris b. Hassân'dan rivâyet etmiş olduğu hadis de Ubeyd b. Kâsım es-Sellâm'ın kitâbında yer almaktadır. (137).

128. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 76.

129. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 74; Gâyetü'n-Nihâye, I. 347.

130. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I.76.

131. el-A'lâm, IV. 12.

132. Bkz. Mizanü'l-İtidâl, II. 357; Tehzîbü't-Tehzîb, V. 39.

133. Mizanü'l-İtidâl, II. 357; Tehzîbü't-Tehzîb, V. 39; Mevzûâtü'l-Ulûm, I. 481.

134. Gâyetü'n-Nihâye, I. 348.

135. İbrâzü'l-Meâni, s. 30.

136. Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 73; Gâyetü'n-Nihâye, I. 347; Tehzîbü't-Tehzîb, II. 139; Mevzûâtü'l-Ulûm, I. 481.

137. Gâyetü'n-Nihâye, I. 347; Mevzûâtü'l-Ulûm, I. 48 1.

Vefât Tarihi ve yeri :

İmâm Âsım'ın vefât tarihi hakkında çeşitli rivâyetler vardır. (138) Kaynakların ittifakla bildirdiğine göre hicrî (ö. 127/744) senesinin sonundadır. (139) Bâzıları hicrî 128 senesinde demişleise de, İbnü'l-Cezerî (ö. 833/1429) bunu çıkan senenin sonu, giren senenin evveli zannetmelerinden ileri geldiğini kaydetmiş (140) ve başka kavillere itibâr edilemeyeceğini ifâde etmiştir. (141).

İmâm Âsım'ın vefât tarihi ihtilafı olduğu gibi, vefât ettiği yer de ihtilaflıdır. Bâzılarına göre «KÛFE'de, bâzılarına göre Şam'a giderken «SEMÂVE» de vefât etmiştir. Ehvâzî (ö. 446/1054) ise Semâve'de ya'ni Şam'da vefât ettiğini ve oraya defn edildiğini söylemektedir. (142).

Bu gün İslâm beldelerinde Kırâat-ı aşare'den benimsenip okunan kırâatler üç tane olup aşağıda belirtilenlerdir :

1— Verş (ö. 190/805) rivâyetine göre İmâm Nafi (ö. 169/785) in kırâatı : Bu kırâat Maliki mezhebinin çoğunlukta bulunduğu Kuzey Afrikada yaygın durumdadır. Mushafları da bu kırâat üzere basılmaktadır.

2— İmâm Ebû Amr (ö. 154 veyâ 155/770 veyâ 771)'in kırâatı : Bu kırâat Sudan'ın bir kısmında tutunmuş bulunmaktadır. Mushafları da bu kırâat üzere basılmaktadır.

3— Hafs rivâyetine göre Âsım kırâatı : Irak'ın bütün doğu bölgelerinde, Şam'da, Mısır'ın büyük bir bölümünde, Ceziretü'l-Arab (Mekke ve Medine) da, Hindistan, Pâkistan, Türkiye ve Afganistanda okunmakta ve Mushafları da bu kırâate göre basılmaktadır. (143) Yukardaki izahdan anlaşıldığına göre İmâm Âsım kırâatı dünyanın büyük bir bölümünde okunmaktadır.

SONUÇ :

İmâm Âsım, hicrî ikinci yüzyılda kültür merkezlerinden biri olan Kûfe'de kırâat ekolünün mümessili ve imâmıdır.

138. Bkz. İbrâzü'l-Meânî, s. 30; Mevzûâtü'l-Ulûm, I. 481.

139. Vefâyatü'l-A'yân, I. 243; Ma'rifetü'l-Kurrâ, I. 77; Mizânü'l-İtidâl, II. 357; Gâyetü'n-Nihâye, I. 348; en-Neşr, I. 155.

140. Gâyetü'n-Nihâye, I. 348.

141. en-Neşr, I. 155.

142. Gâyetü'n-Nihâye, I. 348.

143. Huccetü'l-Kurâât, s. 66-67.

Kırâatı, Ebû Abdurrahmân es-Sülemî, Zirr İbn Hubeys ve Sa'd İbn İyâs Ebû Bekr eş-Şeybânî gibi tabiûnun meşhur ileri gelenlerinden almıştır. Kırâatı ikişer sened ve ikişer vasıta ile tâ peygamberimize dayanır.

Kırâatı, Mesâhif-i Osmaniyyenin hattına ve arapçanın usûl ve kâidelerine uygundur. Senedleri de sahih ve mütevatirdir. Bu bakımdan ülamâdan hiç biri Âsım'ın temsil etmiş olduğu kırâatı, tenkid ve reddetmemiştir. Kırâatını mütevatir kırâat imâmâlarından Ebû Amr ve Hamza ez-Zeyyad gibi imamlar okumuş ve rivâyet etmişlerdir.

İmâm Âsım sayısız öğrenci ve râvî yetiştirmiş, böylece kırâatı dünyânın dört bir tarafına yayılmış, kırâat âlimleri ve hâfızlar tarafından fâsılasız bir şekilde öğretilmiş ve nakledilmiştir.

Kırâatının Kureys lehçesine uygunluğu, fazla vecihlerinin bulunmaması ve kolay öğrenilip okunması bakımından tâ ilerden beri müslümân Türkler, ve Müslümân millet ve kabileler tarafından benimsenmiş, okunmuş ve okunmaktadır.